Rudolf Nelsoni operett „Kõrgus lõbutseb"

Teater ja muusika. 1917

PL I/13

„Estonia" teater.

Tänaseks Paul Pinna auõhtuks on kõik piletid müüdud, nii et soowijatel enam ei maksa kassa juurde wotama tulla. Et aga laupäewal tõna ettekantawat operetti „Kõrgus lõbutseb" korratatse, siis on juba täna eelmüük sellels awatud.

Peale selle on weel kassas juba müügil piletid teisipäewaseks Eduard Wilde auõhtuks, millal teatawaste tema parem naljamäng „Pisuhänd" L. Hansseni (Tartust) kaasamängimisel ette kantakse.

Teatribüroo.

„Vandorimist".

15. jsp. ettekantud „Bartel Turaser" andis rohkearwulisele kuulajate kogule läheda ja elulise pildi. Tööliste hingedraama esines elutruude poensustega julgelt ja tabawalt tõnmatud joontena, — kapitali wabade orjade elurada huwitawamas elufündmustikus, tõi mõjuriklalt nähtawale kapitali suruwa ülewõimu ja seadusliselt wabade töörjade omawahelise wõitluse, mille käik inimeselaa ajaraamatutes tule ja ravaga on kirjutatud. Selle wõitluse aluspildil algab Turaseri hingeline krisis. Kirjanik tahab lahendada eluproblemi: mille peale peame elu rajama, et õnnelikud olla; kirjanik näitab, et weel midagi kõrgemat aatelisemat leidub, kui guldnate loobetaw salawõim. Kõige ilusam otstaebe ei suuda päästa (hoolitlus laste eest) iseenese ja teiste hukkamõistmise käest. Oodataw õnn toob koguni karistuse kaasa (laste surm arwatawal põhjusel). Meie tunneme sõnu Puschkini kuulsalt poemist: „Jõudsin wõimu kõrgemale astmele, kuid õnne ma ei leidnud." Kõik häwines notamata kitrelt, mida isaliku armastusega püüti üles ehitada. Õnn oli wale aluseks rajatud: ta saatis Jebleri wangikotta, päästis kelmi õiglase karistuse alt.

Näitlejate wõimist draama peamõtte kehastamises hinnates tuleb esmalt pr. Markust (Turaseri abikaasa) ja pr. Teetsowi (Zelber) nimetada, kes oma osa uskumapanewa stiilipuhtusega ja kaasaelamise tundega lõpule wiisid; nende mängus nägime kauni hulga wärwikaid elulttabatud edasiandmisi (2. waatus Marie ja Albine ülesastumine tööliste koosoleku lõpul). Nende kõrwal kerkis pea samawäärtuslisele kõrgusele Turaseri kogu (hr. Türk); hingelised ülelamised olid peajoontes õieti wõetud ja esinesid rahuloldawa mõjuga; paljudest hingeawaldustest, mis mõnikord kahwatuteks, pooletoonilisteks muutusid, tekkis siiski muljе, et siin Turaseri kuju paiguti kindlajoonelisemalt, omapäraise töölistejuhi iseloomustatud kujuna oleks pidanud esinema: meie nägime wea ainult perekonnaisa. Kordaläinud kuju lõi hr. Teetsow meister Kleppeli osas.

Pind.

Kontsert.

Pühapäew peale lõunat on „Estonias" kontserti wiiulikunstniku prl. Bersoni ja pr. Helmi Ehneri poolt. Esimene näitas oma esinemisel ettewaatamisel siin oma suurt ja kunstiliselt kõrgel seiswat wõimist ja teist terwitab Eesti seltskond küll heameelega aastatepikkuse waheaja järele kontserdilawal. Eeskawast päraltpeale

„Kõrgus lõbutseb" PL 23/I 17

„Estonia" teatris.

Aasta wiie eest tulid Wienis tuttawad firjanikud ja teatri arwustajad Polgar ja Friedell ülemeelikul filmepilgul mõtte peale publikumile tegelikuli seda operetti-rumalust filmade ette tuua, mille wastu ka nemad, nagu kõik tõsine arwustus wõitlesid. Nad kirjutasid ühe operetti, milles nad siis kõik maitsetused ühendasid, mis meile teistest operettidest tuttawad olid. Kujud wõtsid nad üksik ja teisest operetilt tokku, kõige tuttawamad ja tühjemad, mõlesid kõige wõimatuma ja mõttetuma tegewuse wälja, lirjutasid dialoogid tõnekäänudest, mis mujalt tuttawad ja mis iseäranis halbid ja maitsetud. Selle tüki jaoks kirjutas kapellmeister Schreker niisamasuguse muusika, mis ka igalt poolt kokku oli tantud, ainult weel operetistiili küll tantsus, küll sentimentalletes numbrites weel wiimasele tipule wiis. Lasti ka nagu lord ja kohus kõige wõimatumatel ja mõttewastasematel kohtadel laulda ja tantsida: solistid läksid eest ettekülesakasti juurest publikumi laulda, ilma et teistest kaasmängijatest hoolisid. Need jälle saatsid laulu kõikjugu täieste mõtteta liigutustega. Tantsijad tõstsid oma kleidikesi ja näitasid oma püksikesi, ükskõik mis sisu nende lauludel oli, kas olid nad armastuse- wõi kurwastuselaulud. Ja mõnigi lord jäeti jutt lihtsalt keskel pooleli, lauldi ja tantsiti enne laul maha ja päralt läks asi edasi, nagu poleks midagi olnud. Selle mägitöö nimi oli „Amerika petroleumikuningas".

Kuid mis sündis?

Publikum

publikumi õpetamiselatse nurjaminelu üle tröösti-ma, mille juures wäljamüüdud maiad nende saatust kaasaelasid.

See tõeste sündinud lugu tuli mulle meelde kui neljapäewa õhtul teatris istusin ja meie operetikaswatuse uuemat õit. „Kuningas lõbutseb", waatasin. Sa taewataadike, kui wähe on tema traimlistel isadel (wähe pitulit on küll siin seda tõnekäänu tarwitada) naljasid ja wiisisid meelde tulnud! Oleks ometi ükski kuju näitelawal, kellel wähegi oma jumet, oleks tegewuses ometi ka üks uus mõte, oleks läbiwiimises ometi wähegi tuju ja wärskust, oleks wiisides ka üks terakegi leitud (ainust iseloomulisemat wiisi korratakse wähemalt kats korda, nõnda et ta päralt õõsel sängis nagu lunipalmaja und segas), oleks ka üht laulu või tantsu loomulikult seisukorralt arwesti põhjendatud — aga mitte midagi. Et tegewus täielega wastu nõudust õõrub, see ei ole weel kõige kurjem asi, niikaua kui asi liig jämedaks ei lähe, selle stiiliga oleme kahjuks näitelawal harjunud. Ainukene algupäraline ja wiljakas mõte, mis tükis leidub, Australia wärwilise „kõrguse" ilmumist näitelawal selleks tarwitada, et varietéést negrite wiisiisid ja tantsusid teatri üle kanda, ei leia õiget arendamist ja ei ulata üle esimese waatuse palju kaugemale. Tüki muusikaline wastus oli nähtawaste ka meie tükiseadjatele silma torganud ja nad olid wõõrastelt komponistidelt ja wõõrastelt operettidest numbrid temale peale pookinud. Kuid see wiimane asjaolu wiib mind mõtte peale, et mänu eitaw seisukoht tüki wastu ehk ometi liig teraw on, ja et, nõjama nagu meil tüütle wõõraid ollusi juurde lisatud, ka omasid on ära jäetud, mille tagajärjel tükk siis kannatab. Selle mõtte peale wiib kolmas waatus, mis meil ilma ainukese muusikalise numbrita, nõjama see asjaolu, et mõned näitlejad nähtawaste oma osadele ei wastanud, nagu hr. Meerits ja hr. Kurnim jo et meestekoor (Kõrguse polaad?) operetes puudus.

Ma jõuan siin etenduse juurde. Hr. Pinna oli küll oma tuludõhtuks walinud ja loomulikult wõis siis õhtult benefiziandi esilamist nihkesti näitejuhatuses kui mängus kõige paremast küljest oodata. Ma tunnen mõlemist pottumust. Wälimises näitejuhatuses käis hr. Pinna põhjenmõtte järele, et operetes kõik kõige jaoks sünnib, muidu ei oleks niisugune dekoratsion wõimalik, nagu 1001-öösline erotiline muinasloo-metsa Pariisi wõiduajamise platsil, wõi see õudselt tühi tuba kuulsa poolilma daame salonis. Aga ta sisemiselt regiselt ei saanud head muljet. Nõnda oli näituseks teine waatus imeline kahwatu ja igaw. Et üleüldse mäng tükk hästi labajuse poole nihutas, oli ka osalt tema süü.

Hr. Pinna on anderikas näitleja, aga tema auahnus ei ulatanud sinna poole, et oma aupäraal oma kunstiliselt wõimelt ja wõimalikult head tunnistust anda, ta leppis sellega, hr. Pinnana läbipaistwa näitelawa osa katte all publikumi naerule lõditada iga abinõuga. Nii ei püüdnudki ta o'ast kuju luua, waid mängis iga silmapilk temast wälja, temalt üle. Ja see naljategemine ise: see mitmekordne kordamine, kui mõni wali naerulaginat sünnitas, see labaste wulitsakõnekäänude tarwitamine ilma tarwiduseta, need wõtted, mida juba nii mitmes ja mitmes o'as olen nähnud! Kui hr. Pinna nõrgem näitleja oleks, siis wõiks üteluseega leppida, et ta sellejuures tihti küllalt õige naljakas oli, tema aga wõib rohkem ja sellepäraselt haawab see mahal siht.

Tüki mõju wähendasid tuntawalt ka peamaiseade täitjad. Niihästi pr. Wirkhaus kui pr. Maddi puudusid grazia, kergus ja humor, mis niisugune ühemõtteline tükk tarwitab, et meeldiw olla. Ainukene hele plekk minu jaoks oli tõmmukarwa kõrgus hr. Sällik. Ta nägi tore wälja ja tal oli esimeses waatuses wäga lõbus liigutega mufu tükimiskwiis, mis naljakalt neegritantsu parodeeris. Kahjuks ei olnud ta oma osa sellel aluse! sihikindlalt läbi töötanud ja nii kaotas mõne päraltpoole natuke selleli a'guväraliselt iseloomult, aga küll wiit ka selle tagajärjel, et tükk ise päralt olase mitte õigeid ülesandeid ei lea. Kas hr. Sällikul tuju ei oleks oma osa nuesse läbi töötada? Makaks.

Muusikaline kordaminek oli kahjuks ka kõsimine. Orkestrist kuulsin mõndagi, mida ma hr. Kulli juhatusel mitte pole harjunud kuulma, ja tõik kõlas kaunis toores ja kare. Laul on meie operetti wõrgem külg ja eila torkas see alles kõrwu. Pr. Wirkhausi hääl on kalk, pr. Maddi oma õhukene, hr. Pennal oli ta kaunis ära ja meie ainukene laulja hr. Sällik waewles temale ebakohaste sügawustega.

Kes minu arwustuse algus ookst tõlbluspetuse ise kätte on leidnud, see ei imesta, kui ütlen, et tükk tormilise liitusega wastu wõeti, nõjama et tätelakutamised mitte walsade headusega ei kerkinud. Wäike näitusekene. Minu taga istus keegi proua rikkalikude kuldsete õrnuste, käewõrude ja kõrwaehetega. Kui hr. Pinna lord näitelawalt õige rõhutatud „kurat wõtku" ütles, siis lõkkas see proua kaunis kuuldawalt sisemises kaasaelamises naid sõnu kaasa. Ma nägin saalis aga ka pooleaijt tooliapsi, kas on nende koht niisugustes operetedes, kus niisugune nali wõimalik on, nagu see, mis hr. Pinna umbruku selgasajamisel tehti. Ma olen üle weerandsaja aasta juba teatriskäija, aga ma pean ütlema,

„Päewaleht", 23. I 1917

19. I 1917

L. N. = Leo Normet